1.ÜNİTE

DİN HİZMETLERİ VE İLETİŞİM

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. İnsanlarla iyi iletişim kurmak için nelere dikkat edilmesi gerektiğini arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. "İrşat, tebliğ ve davet" kavramlarının anlamlarını sözlükten araştırınız.
3. Din hizmetlerinin yürütülmesinde iletişimin önemini arkadaşlarınızla konuşunuz.
4. Din görevlilerinden toplumun beklentilerinin neler olduğunu araştırınız.

1. Din Hizmetleri

Din hizmeti, Yüce Allah'ın elçisi Hz. Muhammed (s.a.v.) aracılığıyla hidayet rehberi olarak gönderdiği Kur'an mesajının insanlığa iletilmesidir. Bu hizmetin amacı; insanların ahlaki yönden gelişmelerine, davranışlarını güzelleştirmelerine, iyiliği emredip kötülüğe engel olmalarına yardımcı olmaktır.[1]

Din hizmeti; yaşlı, engelli, genç, çocuk, şehirli, köylü, ırk, renk, dil, meslek ayırımı yapmaksızın bütün insanlara ulaştırılmalıdır. Ülkemizde din hizmetleri görevi, kanunla Diyanet İşleri Başkanlığına verilmiştir. Bu görev Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı din görevlileri aracılığıyla yerine getirilmektedir. Bu görevliler imam hatip liseleri ve ilahiyat fakülteleri mezunları arasından seçilmektedir.

SIRALAYALIM

Din hizmetleri denince aklınıza hangi görevler gelmektedir? Sıralayınız.

- Toplumu dinî konularda aydınlatma.
- ....
- ....
- ....

1.1. İrşat, Tebliğ ve Davette Genel İlkeler

Din hizmetlerini ifade eden temel kavramlar arasında **irşat, tebliğ** ve **davet** öne çıkmaktadır. **İrşat,** "insanlara doğru yolu göstermek, onları uyarmak ve faydalı işlere yöneltmek" anlamlarına gelir. İrşat faaliyetinin muhatapları, yani irşat edilecek kimseler hem gayrimüslimler hem de Müslümanlardır. Müslüman olmayanları irşat; onları iman ve İslam'a davet etmek demektir. Müslümanları irşat ise onlara imanın gereği olan salih amel ve güzel ahlakı hatırlatmaktır. Ancak irşat kavramı yaygın olarak Müslümanlara yönelik yapılan faaliyetler için kullanılmaktadır.

İrşat faaliyetleri, Müslümanlar arasında manevi yardımlaşma ve dayanışmayı sağlayan araçların başında yer alır. İrşat faaliyeti sırasında bu işin tabiatından kaynaklanan pek çok zorluk yaşanabilir. Kur'an-ı Kerim'de, irşat görevinin yerine getirilmesi sırasında ortaya çıkacak güçlüklere karşı sabır ve namazı (veya dua) vasıta kılarak Allah'tan yardım istenmesi tavsiye edilmiştir.[2] Resul-i Ekrem de insanların arasına girip eziyetlerine katlanan Müslümanın onlarla bir arada bulunmayan, dolayısıyla eziyetlerine maruz kalmayan Müslümandan daha hayırlı olduğunu bildirmiştir.[3]

Din hizmetleri alanında görev yapan kişiler irşat vasıtasıyla İslam'ın doğru ve güzel bir şekilde insanlara ulaştırılması için çaba gösterirler. Hutbe ve vaazlar irşat faaliyetinin en yoğun olarak yerine getirildiği alanlardır. Cami dışındaki farklı mekân ve zamanlarda da irşat yapılabilir. Sözgelimi ad koyma, sünnet, nikâh, cenaze törenlerinde yapılan konuşmalar dinî mesajların ulaştırılması için bir fırsattır.

1 Ahmet Haluk Yüksel, Erdoğan Fırat, Mualla Selçuk, Din Hizmetlerinde İletişim ve Halkla İlişkiler, s. 97.
2 bk. Bakara suresi, 45. ve 153. ayetler; Lokman suresi, 17. ayet.
3 bk. İbn Mâce, "Fiten", 23; Tirmizi, "Sıfatü'l-kıyâme", 55.

Tebliğ kelimesi sözlükte; "ulaştırmak, iletmek, duyurmak ve bildirmek" anlamlarına gelir. Bir terim olarak tebliğ, Allah'tan gelen ilahi hükümlerin hiçbirini gizlemeden, eksiltmeden ve herhangi bir ilavede bulunmadan insanlara bildirilmesine denir. Bir ayette buna şöyle işaret edilmektedir:

يَا اَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَ اِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ...

"Ey Rasul! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, onun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır..."[4] Bütün peygamberler kendilerine vahyedilen emirleri toplumlarına bildirmişlerdir. Tebliğ görevlerini yerine getirirken, çeşitli sıkıntılarla karşılaşmışlar ancak hiçbir zaman taviz vermemişlerdir. İslam dininde tebliğ, sadece belli bir grubun değil, bütün müminlerin görevidir. Her mümin kendi bilgi ve kültür seviyesine göre tebliğde bulunmalıdır.

Tebliğ yaparken muhataplarımıza saygılı davranmalı, onlara yumuşak söz ve güler yüzle hitap etmeliyiz. Zira güler yüzlü ve yumuşak sözlü insanlar, toplum içinde her zaman sevilir ve sayılırlar. Tebliğ yapan kişi, samimi olmalı, halkın arasında nasıl bir davranış sergiliyorsa yalnız kaldığı zamanlarda da samimi olmaya gayret göstermelidir.

Davet, çağırmak ve dua etmek anlamlarına gelir. Terim olarak özellikle "İslam'a ve İslam esaslarının uygulanmasına çağrı" anlamına gelir. Davet ve tebliğ kavramları sık sık birbirinin yerine kullanılmıştır. Nahl suresinin 125. ayeti davet için takip edilecek yöntemlere ışık tutmaktadır:

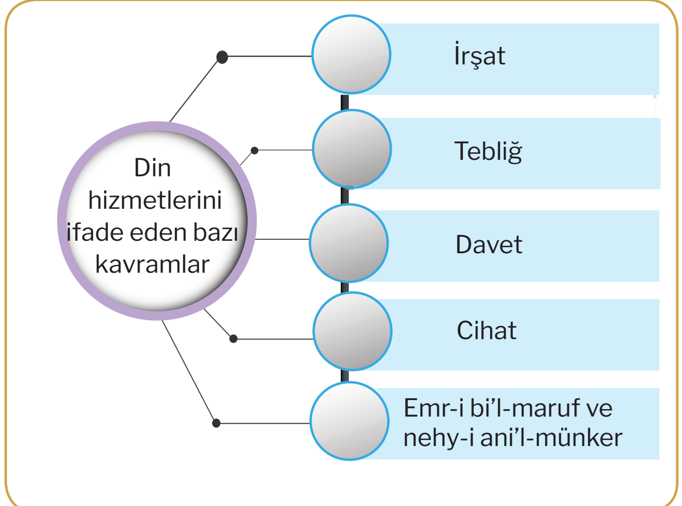
4 Maide suresi, 67. ayet.

DEĞERLENDİRELİM

"Siz, insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder; kötülükten meneder ve Allah'a inanırsınız: Ehl-i kitap da inansaydı, elbet bu, kendileri için çok iyi olurdu. (Gerçi) içlerinde iman edenler var; (fakat) çoğu yoldan çıkmışlardır."

Âl-i İmrân suresi, 110. ayet.

Yukarıdaki ayetin mealini müminin tebliğdeki sorumluluğu açısından değerlendiriniz.

Vaaz da emri bi'l-maruf ve nehyi ani'l-münker görevidir.

اُدْعُ اِلٰى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِى هِىَ اَحْسَنُ...

"(Resûlüm!) Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et! ..." Hz. Peygamber (s.a.v.) davet faaliyetlerini ümitsizlik ve karamsarlığa kapılmadan daima sabır, azim ve inançla sürdürmüştür. Onun davet çalışmalarında önem verdiği bir diğer husus da sosyal ilişkilerini kesintisiz olarak sürdürmesidir. Ayrıca o, Müslüman olan ve olmayan akraba ve çevresiyle ilgisini kesmemiş, davetini sunmak üzere toplantılar düzenlemiş; çarşı, pazar, panayır ve ev gibi insanların toplu olarak bulunduğu her yerde tebliğ faaliyetini sürdürmüştür. Davet faaliyetinde hiçbir zaman kişisel menfaatini öne çıkarmamıştır.

PAYLAŞALIM

Tebliğ ve davetle ilgili üç ayet veya hadis bulup bunları arkadaşlarınızla paylaşınız.

Davette bulunurken muhatapların eğitim seviyesi ve psikolojisi dikkate alınmalı, somut delillerle ve ikna edici metotlarla konuşulmalı, insanlara vicdanlarını harekete geçirecek örneklerle hitap edilmelidir.

Emr-i bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münker" faziletli bir toplum oluşması için önemlidir.

Tebliğ ve davet faaliyetleri cami dışındaki çeşitli ortamlarda da değişik vesilelerle yerine getirilmektedir. Vaaz ve hutbelerin yanı sıra düzenlenen sempozyum, konferans ve benzeri programlarla tebliğ ve davet yapılmaktadır. Ayrıca bireysel olarak İslam dini ile ilgili bilgi edinmek isteyenler, din hizmetini sunan görevliler tarafından İslam dini hakkında bilgilendirilmektedir.

Din hizmetlerinde önemli olan kavramlar arasında "cihad" ve "emr-i bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münker" de yer almaktadır. Cihad, ilahi mesajı insanlığa duyurma amacını güden bir faaliyettir. En geniş anlamıyla cihad Allah'ın gönderdiği dini esasların yaşanması hususundaki tüm engelleri kaldırmak için mücadele etmektir. Bu sebeple her dönemde canlı tutulması gerekir. İslam'a davet ve cihad görevini yürütecek olan kişi davasının dayandığı kesin delillere ve bilgilere sahip olmalıdır. "Emr-i bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münker"; iyiliğin hakim kılınması ve yaygınlaştırılması, kötülüğün önlenmesi, bu şekilde faziletli bir toplumun oluşturulması ve yaşatılması için gösterilen faaliyettir. Bu bakımdan cihadın bir türü olarak önem kazanmıştır. Şu ayet emr-i bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münkerin toplumsal bir görev olduğunu göstermektedir:

ARAŞTIRALIM

Furkan suresi 52. ayetindeki cihad kelimesinin anlamını tefsir kitaplarından araştırınız.

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ اُمَّةٌ يَدْعُونَ اِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ اُولٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

"Sizden öyle bir topluluk bulunsun ki -onlar insanları- İslam'a davet etsin; iyiliği emredip kötülükten sakındırsın. Onlar kurtuluşa erenlerdir."[5]

Din görevlileri halkla iç içedir. Beş vakit namazda, cami sohbetlerinde, cuma, bayram vaazı ve hutbelerinde halka doğrudan hitap etme imkânına sahiptirler. Din görevlilerinin İslamî değerleri ilmin ışığında insanlara sunmaları, iyiliği emredip onları kötülükten sakındırmaları gerekir.

LİSTELEYELİM

Bir davetçide hangi özellikler bulunmalıdır? Listeleyiniz.

- Yeterli ve doğru bilgiye sahip olmalıdır.
- Tatlı bir dil ve güzel bir üslup kullanmalıdır.
- ....
- ....
- ....

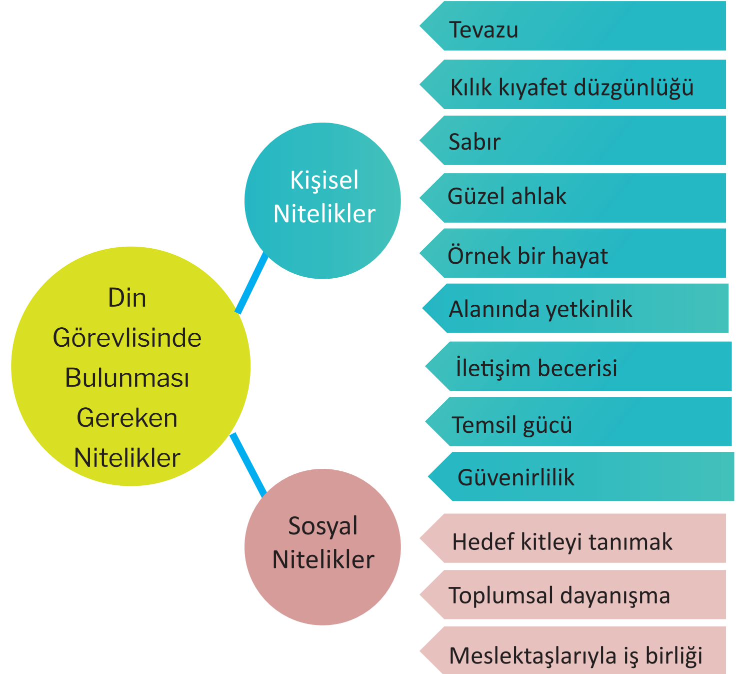
1.2. Din Görevlisinin Nitelikleri

Din, insanlara dünya ve ahirette nasıl mutlu olacaklarını, yaratılışlarındaki amacı, yaratana nasıl kulluk edeceklerini bildirir. Din hizmetlerinde görev alanlar, din ile insanlar arasında köprü vazifesi gören, dini doğru bir şekilde insanlara ulaştıran kişiler konumundadır. Bu bakımdan din hizmetlerinin toplumsal hayatta önemli bir yeri vardır.

Kur'an-ı Kerim'de dinî mesajların topluma ulaştırılmasıyla ilgili olarak Hz. Peygamber'e (s.a.v.) hitaben şöyle buyurulur:

يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِنَّا اَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٤٥﴾ وَدَاعِيًا اِلَى اللّٰهِ بِاِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ﴿٤٦﴾

"Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı; Allah'ın izniyle kendi yoluna çağıran bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik"[6] Bu konuda başka ayetler de vardır:

5 Âl-i İmran suresi, 104. ayet.
6 Ahzab suresi, 45-46. ayetler.

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ اُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا...

"Böylece, sizler insanlara birer şahit (ve örnek) olasınız ve Peygamber de size bir şahit (ve örnek) olsun diye sizi orta bir ümmet yaptık..."[7]

كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ

"Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz..."[8]

Hayber Kalesi'nin kuşatılması sırasında Hz. Ali (r.a.), "Hayber Yahudileriyle bizim gibi Müslüman oluncaya kadar savaşmalıyız." şeklinde öneride bulunmuştu. Bunun üzerine Resul-i Ekrem'in verdiği cevap irşadın İslam'daki önemini belirtmesi açısından dikkat çekicidir: *'Acele etme ya Ali! Hayber toprağına sükunetle gir, sonra onları İslam'a davet et. Şunu bil ki tek bir kişinin senin irşadınla Müslüman olması en değerli ganimet olan kızıl develerin sana verilmesinden hayırlıdır."*[9]

Din görevliliğinin gerektirdiği bazı kişisel nitelikler vardır. Bunlar; görevini benimseme, görevin gerektirdiği bilgi ve beceriye sahip olma, ihlas ve samimiyet olarak ifade edilebilir.

Din görevlisinin mesleğini severek, isteyerek ve gönüllü olarak yapması, yaptığı işten haz duyması çok önemlidir. Mesleğini sevmeyen, görev ve sorumluluklarının farkında olmayan bir vaizin başarılı olması mümkün değildir. Görev bilinci, vaktini iyi planlamak ve değerlendirmek, sorumluluk alarak onu yerine getirmek demektir.

Görevi, insanlara dini anlatmak olan irşat görevlisinin, belli bir bilgi birikimine sahip olması, çokça okuması, kendini sürekli güncellemesi gerekir. Tefsir, hadis, fıkıh, kelam ve tasavvuf gibi temel İslamî ilimlerin yanında, güncel bilgi de son derece önemlidir. Günümüzde bilgi kanallarının çoğalması, bilgiye ulaşmanın kolaylaşması ile halkın bilgi ve öğrenim düzeyi yükselmektedir. Cemaatin giderek artan bilgi ve kültür düzeyi din görevlilerinin uzmanlık seviyesinin yüksek olması beklentisini artırmaktadır.[10]

TARTIŞALIM

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *'Allah Teâlâ'nın koymuş olduğu sınırlara uygun yaşayanlar ile bu sınırları ihlâl eden kimselerin durumu bir gemiye binmiş, gemi içerisindeki yerleri kura ile belirlenmiş iki grup insanın durumuna benzer. Bunlardan bir kısmı geminin alt tarafında, bir kısmı da üst tarafında yolculuk etmeye hak kazanmıştır. Alt kattakiler (su ihtiyaçlarını karşılamak için) üsttekilerin yanına giderler. (Bir süre sonra), '(Sudan) nasibimizi almak için (geminin altından) bir delik açsak da yukarıdakileri rahatsız etmesek.' derler. Eğer yukarıda bulunanlar aşağıdakilerin isteklerini yapmalarına izin verirlerse gemidekiler hep birlikte helâk olur. Fakat onlara engel olurlarsa hem onlar hem de kendileri kurtulur."*

Buhârî, "Şirket", 6.

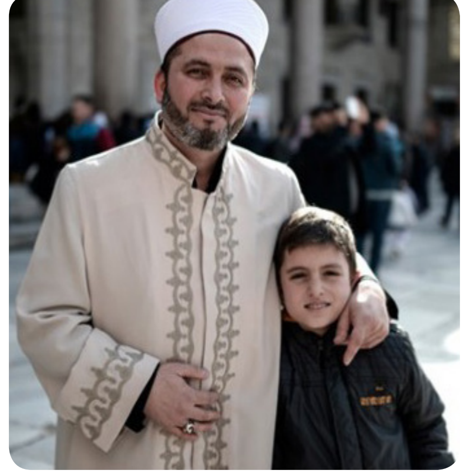
Yukarıdaki hadis-i şerifte anlatılmak istenen nedir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

7 Bakara suresi, 143. ayet.
8 Âl-i İmrân suresi, 110. ayet.
9 Buhârî, "Cihâd", 102; Müslim, "Fezâilü's-sahâbe", 34.
10 Suat Cebeci, Öğrenme ve Öğretme Süreçlerinde Dinî İletişim, s. 171.

Din hizmetinin etkili ve verimli olabilmesi, din görevlisinin samimiyetiyle doğru orantılıdır. Samimiyetten uzak söz ve davranışlar, dış görünüş itibariyle ne kadar çekici olursa olsun, insanlar üzerinde etkili olmaz. Din görevlisi, söz ve davranışlarında sırf Allah'ın rızasını umarak hareket etmeli, yaptığı görevin karşılığında şahsi ve maddi bir çıkar beklememelidir. Ayrıca din görevlisi, her türlü gösterişten, yapmacık hareketlerden kaçınarak sözü, işi, giyim kuşamı, yeme içmesi, oturup kalkması itibarıyla ölçülü ve samimi olmalıdır.

Din görevliliğinin gerektirdiği bazı toplumsal özellikler:

Temsil Gücü: Her insan yaptığı işi veya mesleği temsil eder. Din görevlisi de İslam dinini, bütün Müslümanları, bağlı olduğu Diyanet İşleri Başkanlığı teşkilatını ve meslektaşlarını temsil eder. Din görevlisi toplumun rehberidir, önderidir, örnek alınan kişidir. Bu önemli bir sorumluluktur. Her din görevlisi bu sorumluluğun bilincinde olmalı ve buna uygun hareket etmelidir.

Din görevlisi kadın, erkek, çocuk, yaşlı ve genç, Müslüman veya Müslüman olmayan herkesle iyi iletişim kurabilmelidir.

Hedef Kitleyi Tanıma: Din hizmetlerini yürüten kişi muhatap kitleyi iyi tanımalıdır. Muhataplar tanınınca, onlara söylenecek sözleri ve üslubu tespit etmek kolaylaşır. Bu, doktorun hastasını yakından tanıması, bilmesi gibidir. Ezbere reçete yazılamayacağı gibi ezbere vaaz ve nasihat da edilemez. Peygamberimiz, sahabilere şu tavsiyede bulunmuştur: '*Sizden kim halka namaz kıldırırsa namazı (kısa) tutsun. Zira cemaatte zayıf, engelli, hasta ve ihtiyaç sahibi olanlar vardır...*'[11] irşat görevlisi muhataplarının dinî hayatlarında değişim olup olmadığını tespit etmelidir. Ayrıca başarısını halkın dinî duygularının gelişimine göre ölçmelidir.

Toplumsal Dayanışma: Birlikte yaşamanın getirdiği sevinçlerin paylaşılması ve sıkıntıların giderilmesindeki iş birliğine toplumsal dayanışma denir. Din görevlileri toplum içerisinde bunu teşvik etmeli, kendileri de bu dayanışmada yer almalıdır. Ayrıca din görevlilerinin hizmet alanını cami ile sınırlamayıp toplumun her alanına hizmet götürmesi gerekir. Örneğin, mahallesinde bulunan hastayı ilk önce din görevlisi ziyaret etmeli ve cemaati de buna teşvik etmelidir.

İletişim Becerisi: Din görevlisi kadın, erkek, çocuk, yaşlı ve genç, Müslüman veya Müslüman olmayan herkesle iyi iletişim kurabilmelidir. İnsanlar arası iletişimi sağlayan selam, güler yüz, güzel söz söyleme, tevazu ve cömertlik gibi özelliklere sahip olmalıdır. İletişimi bozan bencillik, gurur, kibir, öfke, yalan gibi olumsuz durumlardan da kaçınmalıdır. Beden dilini iyi ve yerinde kullanmalıdır. İnsanları oldukları gibi kabul etmeli, onlara değer vermeli ve kimseyi dışlamamalıdır.

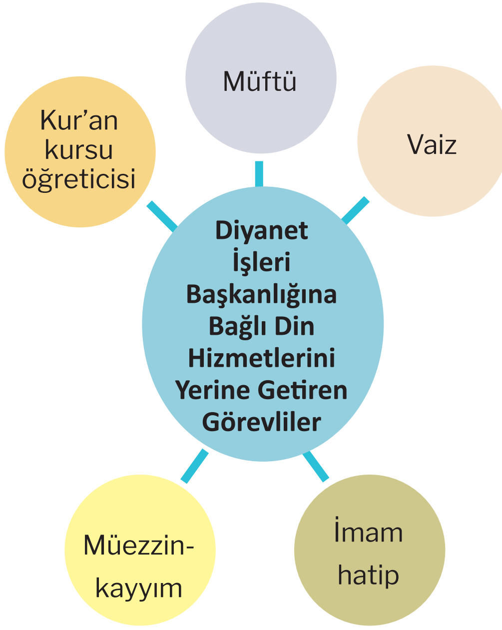

İnsanlar arası iletişimde selam, güler yüz, güzel söz söylemek önemlidir.

11 Buhârî, "Ezân", 62; Müslim, "Salât", 186.

Güvenilirlik: Din hizmetinde bulunan kişinin hedef kitlesinde istenen etkiyi meydana getirebilmesi, güvenilir bir kişi olmasına bağlıdır. Bu yüzden peygamberler en güvenilir insanlardır. Peygamberimiz de kendisine inanan inanmayan herkesin güvenini kazanmıştı. Yüce Allah Peygamber'inin bu durumu hakkında şöyle buyurmuştur; **"...Ben sizin için güvenilir bir nasihatçiyim."**[12] İrşat görevlisi, sadece mahalle ve cami ile bağlantılı bir noktada değil, hayatın her alanında söyleyecek sözü olan düşünce insanı, adeta bir kanaat önderi olabilmelidir.

Meslektaşlarıyla İş Birliği: Din görevlisi, üstlendikleri hizmetlerdeki verimliliği artırmak ve toplumsal problemleri çözmek için meslektaşlarıyla iş birliği yapmalı, örnek bir dayanışma sergilemelidir.

1.3. Din Hizmetlerinde Görevler

Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı olarak din hizmetlerini yerine getiren görevliler şunlardır: Müftü, vaiz, imam hatip, müezzin-kayyım, Kur'an kursu öğreticisi.

1.3.1. Müftülük ve Vaizlik

Dinî bir konu hakkındaki soruya verilen cevaba "fetva" denir. Müftü ise "fetva veren" yani fıkhi bir meselenin dinî hükmünü açıklayan kimsedir. Müftü, "helaldir", "haramdır", "caizdir", "caiz değildir", "bu işin dinî hükmü şudur" gibi ifadelerle hükümleri nakleder veya açıklar. Bu sebeple fetva vermek sorumluluk gerektiren bir iştir. Bu görevi yapacak kimsenin Kur'an ve sünnetin genel ve özel hükümleri ayrıca şer'i delillerden hüküm elde etme yöntemi konusunda yeterli bilgiye sahip olması gerekir.[13] Kur'an-ı Kerim'de yeterli bilgiye sahip olmadan dinî konularda hüküm vermenin ağır bir vebal olduğu bildirilmiştir:

PAYLAŞALIM

İl veya ilçe müftülüklerinden randevu talep ederek "müftülük" görevi ile ilgili bir röportaj yaparak sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.

وَلاَ تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ اَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هٰذَا حَلاَلٌ وَهٰذَا حَرَامٌ لِتَفْتَرُوا عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ اِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ لاَ يُفْلِحُونَ

"Dillerinizin uydurduğu yalana dayanarak, 'Bu helaldir, şu da haramdır.' demeyin, çünkü Allah'a karşı yalan söylemiş olursunuz. Şüphesiz Allah'a karşı yalan uyduranlar hiçbir zaman kurtuluşa eremezler."[14]

12 A'raf suresi, 68. ayet.
13 Fahrettin Atar, İslam Adliye Teşkilatı, s. 117-126; Ahmet Yaman, Fetvâ Usûlü ve Âdâbı, s. 20.
14 Nahl suresi, 116. ayet.

Vaaz, "iyiliklere teşvik, kötülüklerden sakındırmak maksadıyla kalpleri yumuşatıcı ve dinî vazifeleri yerine getirmeye özendirici bir üslup ile öğüt vermektir". Vaaz eden kimseye "vaiz" denir. Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı vaizler cami ve mescitler ile diğer mekânlarda toplumu dinî konularda bilgilendirmek, irşat, rehberlik, inceleme ve araştırma yapmakla görevlidir. Günümüzde vaiz olabilmek için erkeklerde ilahiyat alanında doktora yapmış olmak veya Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı ihtisas kursunu başarıyla tamamlamak, bayanlarda ise ilahiyat fakültesi mezunu olup Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yapılan sınavdan başarılı olma şartı aranmaktadır.

Ülkemizde din hizmetlerini kanunen Diyanet İşleri Başkanlığı yürütmektedir.

PAYLAŞALIM

İl veya ilçe müftülüklerinde görev yapan vaiz ve vaizelerle "vaizlik" görevinin dinî ve sosyal yönü hakkında bir röportaj yaparak sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız

1.3.2. İmam Hatiplik ve Uygulaması

İmam, kendisine tâbi olarak namazı birlikte kılan, topluluğun (cemaat) önüne geçip namaz kıldıran kişiye denir. Bu göreve imamlık veya imamet adı verilir. Hatip, topluluk karşısında etkili ve güzel konuşan, cuma ve bayram namazlarında hutbe okuyan kişidir. Ülkemizde her iki görevi birlikte yürüten din görevlisine imam hatip denir.

Dinimizde günde beş vakit namazın cemaatle eda edilmesi teşvik edilmiştir. Haftada bir cuma namazı ve senede iki kez olan bayram namazlarının cemaatle kılınması bu namazların şartlarındandır.

Böylece müminlerin birbirleriyle görüşmeleri, yardımlaşmaları amaçlanmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.) cemaatle kılınan namazın, tek başına kılınan namazdan yirmi beş veya yirmi yedi derece daha faziletli olduğunu belirtmiştir.[15] Kendisi de müminlere cemaatle kılınan farz namazlarda imamlık yapmıştır. Raşid halifeler de bu görevi yerine getirmişlerdir.

PAYLAŞALIM

"...Kur'an'ı en iyi okuyanınız imam olsun."

Ebu Davut, "Salât", 61.

Hadiste vurgulanmak istenen nedir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

Fıkıh literatürüne göre imamın ergin (bâliğ), belli bir akli olgunluk düzeyine ulaşmış (âkil) erkek ve Müslüman olması şarttır. Ayrıca fıkhî manada engelli olmaması gerekir. Zira engeli olan kimse, engeli olmayan kişiye imam olamaz. İmamlık yapabilmek için namaz sahih olacak kadar Kur'an'ı ezbere okuyabilmek (kıraat) şarttır. İmamlığa en layık kimseler arasındaki sıralamada namazla ilgili fıkhi hükümleri bilmek, Kur'an'ı düzgün okumak gibi özellikler dikkate alınır. İmamın cemaat içerisinde en zayıf kişiyi gözeterek namaz kıldırması sünnettir.

İmamlar cami ve mescitlerde cemaate namaz kıldıran din görevlileridir.

İmam hatipler cami ve mescitlerde din hizmetlerini yürütmek ve dinî konularda toplumu bilgilendirmekle görevlidir. İçinde beş vakit namaz ve cuma namazı kılınan ve hatibin hutbe okuması için minber bulunan ibadet yerine cami denir. Türk toplumunda içinde ibadet edilen küçük yerlere mescit denir.[16]

15 bk. Buhârî, "Ezân", 30.
16 Komisyon, Dini Terimler Sözlüğü, s. 233.

PAYLAŞALIM

Çevrenizde bulunan bir camide görev yapan imam hatiplerle "imamlık" görevinin gerektirdiği mesleki yeterlilikler konusunda bir röportaj yaparak sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.3.3. Müezzinlik ve Uygulaması

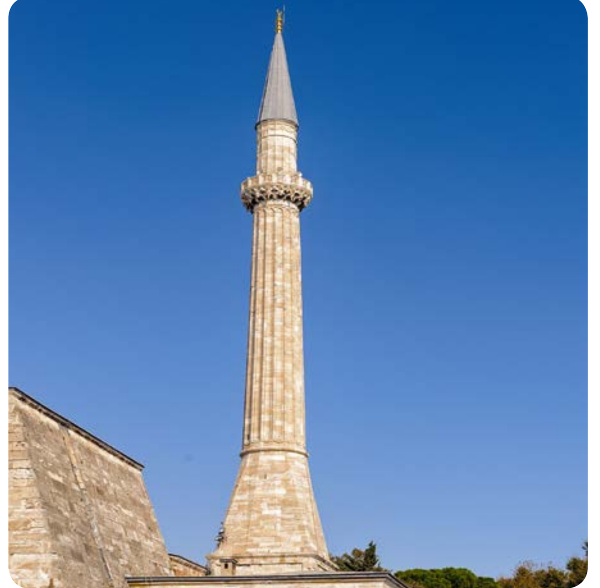
RÖPORTAJ YAPALIM

Bir imam hatiple görüşerek görevleri ile ilgili röportaj yapınız.

Müezzin, "ezan okuyan, kamet getiren" demektir. Müslümanlar günde beş defa ezanla namaza davet edilir. Ezanı oluşturan cümleler İslam'ın temel ilkelerini ifade eder. Hz. Peygamber (s.a.v.), çeşitli hadislerinde müezzinlik görevinin önemini ve ezan okumanın faziletini belirtmiştir. Bir hadisinde müezzinliğin önemine işaret ederek şöyle buyurmuştur: *'İnsanlar müezzinlik yapmanın ve ilk safta bulunmanın ne kadar sevap olduğunu bilselerdi buna ulaşmak için kuraya başvururlardı."*[17]

Başka bir hadisi şerifte ise "*Müezzin, sesinin (ulaştığı yer) genişliğinde mağfirete erişir. Kuru-yaş ne varsa ona şahidlik eder."*[18] buyurulmuştur.

Müezzinlik ilk defa Medine döneminde gündeme gelmiştir. İlk müezzin, ezan ve kameti sevgili peygamberimizden öğrenen Hz. Bilal-i Habeşi'dir (r.a.). Müezzinlik görevi Medine'de Hz. Bilal-i Habeşi (r.a.) ve Hz. İbn Ümmü Mektum (r.a.), Kuba'da Hz. Sa'd b. Âiz el-Karaz (r.a.) ve Mekke'de Hz. Ebu Mahzure (r.a.) tarafından yerine getirilmiştir. Müezzinler bir arada bulundukları vakit Bilal (r.a.) birinci, Ebu Mahzure (r.a.) ikinci, İbn Ümmü Mektum (r.a.) üçüncü müezzin sayılırdı.[19]

Minare ezanın daha geniş kitlelere ulaşması için camilere bitişik olarak yapılan mimari bir yapıdır.

Klasik Fıkıh kitaplarına göre ezan okuyacak kimsenin temyiz çağına gelmiş, erkek, akıllı, takva sahibi olması gerekir. Müezzinin gür ve güzel sesli olması, ezanı ayakta ve yüksekçe bir yere çıkıp dinleyenlerin tekrarına imkân verecek şekilde yavaş okuması müstehaptır.[20] Ezan abdestli okunmalıdır. Ezan ve kamette müezzin ayakta kıbleye doğru yönelir. "Hayye ale's-salâh" derken sağa, "Hayye ale'l-felâh" derken sola döner. Ezanı minareden okuyorsa, sağ taraftan sol tarafa doğru dolaşarak okur. Sesinin gür çıkması için iki parmağıyla veya eliyle kulağını kapatır.

17 Buhârî, "Ezân", 8.
18 Buhârî, "Ezân", 5; Nesaî, "Ezân", 14; İbn Mace, "Ezân", 5.
19 Fatih Koca, "Hz. Peygamber'in Müezzinleri", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, s. 300-304.
20 Vehbe ez-Zühaylî, el-Fıķhü'l-İslâmî ve Edilletüh, C 1, s. 533-562.

Eskiden camilerin bakım ve temizliği ile görevli kişilere "kayyım" denilirdi. Günümüzde camilerde ezan okumakla görevli olan müezzinler aynı zamanda caminin bakım ve temizliğinden de sorumlu oldukları için görev kadroları "müezzin-kayyım" olarak isimlendirilmiştir. Müezzin-kayyımlar, cami ve mescitlerde din hizmetlerini yürütmek ve dinî konularda toplumu bilgilendirmekle görevlidir. Müezzin-kayyımlık mesleği, "müezzin-kayyım" ve "başmüezzin" kariyer basamaklarına ayrılır. Adaylık dönemini başarıyla tamamlayanlar mesleğe müezzin-kayyım olarak atanır.

PAYLAŞALIM

Çevrenizde bulunan bir camide görev yapan müezzin-kayyımlarla "müezzinlik" ve "imamlık" görevlerinin benzer ve farklı yönleri hakkında bir röportaj yaparak sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız

1.3.4. Kur'an Kursu Öğreticiliği ve Uygulaması

Kur'an öğretimi Hz. Peygamber (s.a.v.) döneminde başlayan ve günümüze kadar devam eden bir gelenektir. Peygamberimiz Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenmek ve öğretmenin önemi hakkında şöyle buyurmuştur: *'Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğretendir."*[21] Müslümanların, ibadetlerini yerine getirebilecek kadar Kur'an ezberlemeleri ve onu rehber edinebilecek kadar anlamını bilmeleri gerekmektedir.

YORUMLAYALIM

'Ezanı işittiğiniz zaman, müezzinin söylediğini tekrar edin!"

Buhârî, "Ezân", 7.

Yukarıda yer alan hadis-i şerifi yorumlayınız.

Kur'an okumayı öğretmek ve Kur'an-ı ezberletmek amacıyla İslam tarihinde ilk dönemlerden itibaren kurumlar oluşturulmuştur. Ülkemizde Kur'an Kursları; Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun olarak okumayı, ibadetler için gerekli sure, ayet ve duaları öğretmek, hafızlık yaptırmak, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hayatı hakkında bilgiler vermek amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Bu kurslarda eğitim ve öğretim faaliyeti için görevli olan kişiler "Kur'an kursu öğreticisi" olarak isimlendirilir. Kur'an kursu öğreticiliği; adaylık döneminden sonra "Kur'an kursu öğreticisi", "Kur'an kursu uzman öğreticisi" ve "Kur'an kursu başöğreticisi" kariyer basamaklarına ayrılır.

PAYLAŞALIM

Bir müezzinle görüşerek onun görevleri hakkında bilgi alınız. Edindiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Din görevlisi cami dışındaki bazı ortamlarda da din hizmetlerini yerine getirmektedir. Bu kapsamdaki resmî görevlerden biri cezaevi din görevliliğidir. Cezaevlerinde din hizmetleri Diyanet İşleri Başkanlığınca yürütülmektedir. Din görevlileri cezaevlerinde mahkumlara "Din ve Ahlak Bilgisi" dersi adı altında hizmet vermektedir. Bu dersin yanında isteyen mahkumlara Kur'an öğretmekte, ilmihal bilgilerini vermekte ve namaz kılmayı öğretmektedirler. Ayrıca din görevlileri önemli gün ve gecelerde mahkumların katıldıkları mevlit merasimleri düzenlemektedirler.

21 Buhârî, "Fezâilü'l-Kur'an", 21.

"Kur'an-ı Kerim-i öğrenmek büyük küçük her müslümanın görevidir.

Aile danışma merkezleri, yaşlı dayanışma merkezleri, çocuk ve gençlik merkezleri, toplum merkezleri, bakım ve rehabilitasyon merkezleri, kreş ve gündüz bakımevleri, huzurevleri, yetiştirme yurtları ve çocuk yuvaları gibi sosyal hizmet kurumlarında da din hizmeti verilmektedir. Din görevlisi cami dışında gönüllü olarak hasta ziyareti ve cezaevi ziyaretlerinde bulunmalı, huzur evleri ile sevgi evleri gibi mekânlarda da gönüllü hizmetler yapmalıdır. Bu ortamlarda bulunan kişileri manevi bakımdan motive ederek onlara moral vermelidir. Böylece manevi desteğe muhtaç kimseler yalnız olmadıklarını hisseder ve sıkıntılı zamanlarında kendilerine moral verecek gönüllü din görevlisinin yardımıyla hayata daha sıkı tutunmaya çalışır.

PAYLAŞALIM

Çevrenizde bulunan bir Kur'an kursunda görev yapan Kur'an kursu öğreticileri ile Kur'an kursu öğreticiliğinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde gerekli olan becerileri hakında bir röportaj yaparak sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Din Hizmetlerini Zorlaştıran Sorunlar

Bir meslek ve hizmet alanı olarak din hizmetlerini zorlaştıran ve engelleyen bazı sorunlar vardır. Bu sorunlar bazen din görevlisinin kendisinden bazen cemaatten veya ortamdan kaynaklanabilir. Din görevlisinden kaynaklanan eksiklikler şunlardır:

Din görevlisinin bilgi yetersizliği: Bilgi eksikliği din hizmetlerini zorlaştıran en önemli sorundur. Dinî konularda yeterli bilgi sahibi olmayanların insanları yanlış düşüncelere yönlendirmeleri kaçınılmazdır. Bu nedenle din görevlisi temel dinî bilgiler ve genel

SÖYLEŞİ YAPALIM

Bir Kur'an kursuna giderek orada yapılan eğitim-öğretimle ilgili Kur'an öğreticisiyle söyleşi yapınız.

kültür bakımından yeterli donanıma sahip olmalıdır. "Yarım doktor candan, yarım hoca dinden eder." atasözü bu gerçeği ifade etmektedir. Kur'an-ı Kerim'de bilgi sahibi olmanın önemine şu şekilde işaret edilmektedir:

... قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ...

"De ki bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?..."[22]

YORUMLAYALIM

"Hafızasında Kur'an'dan hiç ezber bulunmayan kişi harabe olmuş bir ev gibidir."

Tirmizi, "Sevabu'l-Kur'an", 18.

Hadisinden yola çıkarak Kur'an öğrenmenin önemini yorumlayınız.

Din görevlisinin Mesleğine gereken önemi vermemesi: Din görevlisinin mesleğini gereği gibi temsil edememesi, kendisine yakışmayan ortamlarda ve davranışlarda bulunması da din hizmetlerinin yerine getirilmesine engel olan hususlardan biridir. Bir dediği diğerini tutmayan, gösterişçi, dedikoducu insanların yaptıkları dinî iletişimden faydalı sonuçlar beklenemez. Bu gibilerin dinî anlatmaları insanların dine karşı güvenlerinin sarsılmasına sebep olabilir. Ayrıca davetçinin görev alanını cami ile sınırlı tutup toplumun her kesimi ile yeterli derecede iletişim kurmaması da önemli sorunlardan birisidir. Din hizmetlerini zorlaştıran sebeplerden bazıları da cemaatten kaynaklanmalıdır.

"İslam ilim öğrenmeye büyük önem vermektedir.

Cemaatten kaynaklanan sorunlar: Cemaati oluşturan kitle farklı yaş, cinsiyet ve kültür seviyesine sahiptir. Bu farklılıklara göre beklentiler de değişebilmektedir. Cemaati oluşturan insanlardan bazılarının zihnini meşgul eden özel ilgi alanları vardır. Konuşmayı dinlerken kendi ilgi alanına denk düşen nokta üzerinde yoğunlaşırlar. Zihinlerindeki bilgiyle uyuşmayan ifadeleri eleştirmeye çalışırlar. Bu tür sorunların önüne geçmek için din görevlileri, insan ilişkileri, iletişim bakımından, sosyal ve kültürel bakımdan kendilerini geliştirmelidir.

PAYLAŞALIM

Bir din görevlisi ile din hizmetlerinde karşılaştıkları zorluklar ve çözüm önerileri hakkında konuşunuz. Edindiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Din görevlisi bilgi yetersizliği ve cemaatten kaynaklanan sorunların dışında ortamdan kaynaklanan problemlerde din hizmetlerini zorlaştırabilir.

22 Zümer suresi, 9. ayet.

Ortamdan kaynaklanan sorunlar: Din hizmetlerini zorlaştıran sorunlardan bazıları da ortamdan kaynaklanır. Din hizmetlerinin gerçekleştiği ortam ortaya konan faaliyetin başarılı veya başarısız olmasında önemli bir etkiye sahiptir. Hizmetin sunulduğu yerin fiziksel konumu ve nitelikleri yani büyüklüğü ve biçimi, rengi, sessiz ya da gürültülü olması, ses düzeni gibi özellikler o mekân içindeki din hizmetini etkiler. Isınma ve aydınlanma sorunları bulunan, rutubetli, havasız mekânlarda kaliteli bir din hizmeti yerine getirilemez. Din görevlisi bu hususları göz önünde bulundurmalı ve din hizmetlerini yerine getirirken ortamın özelliklerine dikkat etmelidir. Örneğin camiyi daha ferah, temiz ve kullanışlı hâle getirmek için gerekli önlemleri almalıdır.

3. Din Hizmetlerinde Hedef Kitle

Din hizmetlerinde hedef kitle; yaş, akıl seviyesi, eğitim düzeyi, öğrenme isteği, cinsiyet ve diğer özellikleri itibariyle birbirinden farklı kişi ve gruplardan oluşmaktadır. Bu kişiler camilerde gerçekleştirilen vaaz, hutbe, yaz kursları, sohbet ve akşam kursları gibi faaliyetlerle dinî ve sosyal konularda bilgilendirilmektedir. Din hizmetlerinde muhatap kitlenin yapısal özellikleri, düşünce ve beklentileri bilindiği takdirde bu hizmetin sunumu kolaylaşır.

PAYLAŞALIM

Camide namaz kılarken sizi rahatsız eden durumlar neler oluyor? Düşüncelerinizi paylaşınız.

Şehrin merkezi ile kenar semtlerdeki cemaat, kentteki ile köydeki cemaat, üniversitelerin olduğu bir bölge ile mahalle camiindeki cemaat, beş vakit namaza gelen cemaat ile cuma ya da bayram cemaati farklıdır. Genç, orta yaşlı ve yaşlı kişilerin değişik beklentileri vardır. Yaşlılar sordukları sorulara verilecek cevapların genellikle “doğru-yanlış”, “helal-haram”, “caiz-caiz değil” gibi kısa ve kesin ifadelerden oluşmasını bekler. Gençler ise genelde hükümlerin arkasındaki hikmeti öğrenme arzusunda olur.

LİSTELEYELİM

Bir yere din görevlisi olarak ilk defa gitseniz öncelikle neler yaparsınız? Listeleyiniz.

- Kendimden önceki görevlilerle görüşürüm.
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

Ayrıca, yaşlılar daha çok kıssa ve menkıbe anlatılmasını beklerken, gençler günlük hayatta uygulanabilecek bilgiler beklemektedir. Din görevlisi, cemaatini tanımalı, onların ihtiyaç ve beklentilerine doğru karşılık vermeye çalışmalıdır. Din görevlisi herkesle sevgi ve saygıya dayalı, seviyeli bir iletişim kurmalıdır. Karşısındaki insanları dikkatli bir şekilde dinlemeli ve anlamaya çalışmalıdır.

4. Din Hizmetlerinde İletişim

İletişim; duygu, düşünce veya bilgilerin çeşitli yollarla başkalarına aktarılmasıdır. İletişim ve konuşma becerileri din hizmetlerinde önemli yer tutmaktadır. İçeriğini dinî mesajların oluşturduğu iletişime “dinî iletişim” denir. Başta peygamberlerin yaptıkları tebliğ faaliyetleri olmak üzere, dini yayma, yaşatma amacıyla yapılan her türlü eğitim-öğretim, irşat faaliyeti dinî iletişim örnekleridir.

Dinî iletişim, özellikle din görevlileri ve din eğitimcileri aracılığıyla yoğun olarak sürdürülen bir süreçtir. Camilerde okunan hutbeleri, yapılan vaazları, kitle iletişim araçları kanalıyla yapılan sözlü ve yazılı dinî yayınları, seminer ve konferansları, okullarda ve Kur’an kurslarında verilen dersleri dinî iletişim kapsamında değerlendirebiliriz.[23]

YAZALIM

“...*Allah’a ve âhiret gününe iman eden kimse ya faydalı söz söylesin veya sussun!”* (Buhârî, Nikâh 80, Edeb 31, 85, Rikak 23; Müslim, Îmân 74, 75.*)* **hadisinden hareketle "Din Hizmetlerinde İletişim" konusunu içeren kısa bir metin yazınız.**

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

4.1. İletişimin Temel İlke ve Unsurları

İletişimi meydana getiren unsurlar sırasıyla; kaynak, ileti, kanal ve alıcıdır. İletilmek istenen mesajı uygun kanallar vasıtasıyla alıcıya göndererek iletişim sürecini başlatan kişi kaynak konumundadır. Kaynak; inanılırlık, güvenilirlik, uzmanlık, saygınlık, sevilme gibi özelliklere sahip olmalıdır. Böylece alıcılar üzerinde istenen yönde tutum ve davranış değişikliği meydana getirebilir.[24] Bilgi, duygu, düşüncelerin alıcıya gönderilmek üzere kaynak tarafından kodlanmış hâline “mesaj” denir. Mesajı kaynaktan alıcıya ulaştıran araç ise “kanal”dır. Mesajın kaynaktan alıcıya ulaşmasını sağlayan kanallara “iletişim araçları” denir. Alıcı, mesajı alan kişi ya da kişilerdir. Alıcılar dinleyiciler olabileceği gibi okuyucular da olabilirler.

23 Mevlüt Kaya, Din Eğitiminde İletişim ve Dini Tutum, s.75.
24 Mevlüt Kaya, Din Eğitiminde İletişim ve Dinî Tutum, s.78-83.

Günümüzde din hizmeti sunan kişiler dinin mesajlarını hedef kitleye ileten birer kaynak konumundadır. Bu sebeple din görevlisi, daha önce peygamberler tarafından yerine getirilen çok değerli bir hizmet yaptığının bilincinde olmalıdır. Ayrıca yaşı, cinsiyeti ve ırkı ne olursa olsun herkese sevgi, saygı ve şefkat gösterip samimi davranışlar sergilemelidir.

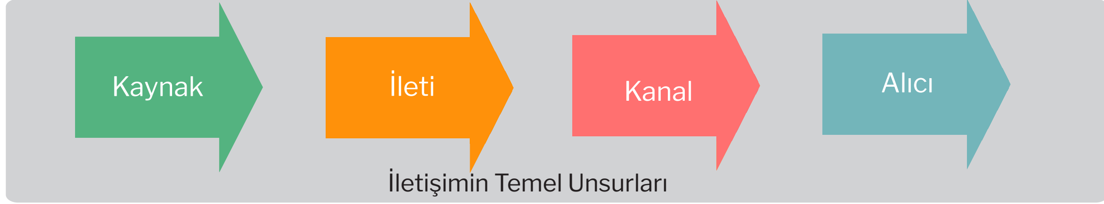
BELİRTELİM

Sınıf ortamında iletişimin temel unsurlarının karşılıkları nelerdir? Belirtiniz.

Din hizmetlerinde mesaj (ileti); dinleyenlere ulaştırılmak istenen dinî bilgi, inanç, duygu ve tutumdur. Alıcı konumunda olanlar ise camide cemaat, cami dışında ise ortama uygun muhatap kitledir. Mesaj, alıcının enerjisini harekete geçirecek duygular meydana getirmeli, sorumluluk bilinci oluşturmalı ve bunu tutum ve davranışa dönüştürebilmelidir.[25] Konuşmacının, konunun içeriğine göre somut örnekler vermesi, karşılaştırma yapması, yapılan araştırmalara, uzman görüşlerine yer vermesi mesajın kolay anlaşılmasını sağlayacaktır.

DRAMA YAPALIM

İmam ile cemaat arasındaki iletişim nasıl olmalıdır? Drama yaparak gösteriniz.

İletişimin Temel Unsurları

4.2. Dinî İletişimde Üslup

Dinî iletişimde en etkili yol, sözlü iletişim; yani konuşma yoludur. Kur'an bu yolla indirilmiş ve yayılmıştır. Sözlü anlatımda cümlelerin düzgün kurulması ve anlaşılır olması iletişimi kolaylaştırır. Sözcükleri doğru seslendirme konuşmanın etkisini, güzelliğini artırır. Din hizmeti sunan kimselerin konuşmaları, dinleyenlerin rahatsız olmayacağı bir üslupta olmalıdır. Hz. Peygamber (s.a.v.), inkârcıları muhatap alırken onlarla medeni ilişkiler kurmuş; kendileriyle ölçülü, nezaketli, saygılı bir üslupla konuşmuştur. İnsanları sevmek, muhataba değer vermek, saygı duymak üslup ve tavrımızı doğal bir güzelliğe kavuşturur.

Hitabette içeriği güzel bir şekilde takdim etmenin yollarından biri de sesi etkili bir şekilde kullanmaktır. Ses insanın kişiliğini yansıtır ve dalgınlık, korkaklık çekingenlik, kibirlilik gibi birçok kişilik özelliğini ortaya koyar. Dinlediğimiz kişinin sesi bize onun karakteri konusunda ipuçları sunar. Dinî hitabette üslup zenginliği için zengin bir kelime dağarcığına sahip olmalıyız. Ayrıca belli kelimeleri tekrarlamaktan kaçınmalıyız. Günlük dilde karşılığı bulunmayan, hedef kitle tarafından açıkça anlaşılamayan üst düzey bir dil kullanmamalıyız.

25 Mevlüt Kaya, Din Eğitiminde İletişim ve Dini Tutum, s. 85.

Allah Teala Hz. Musa (a.s.) ve Hz. Harun'u (a.s.) Firavun'a gönderirken yumuşak bir üslup kullanmalarını tavsiye etmiş ve şöyle buyurmuştur:

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيِّنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ اَوْ يَخْشٰى

"Ona (Firavun'a) yumuşak söz söyleyin. Belki o, nasihat dinler veya Allah'tan korkar."[26]

Hz. İbrahim'in (a.s.) babasına hitap tarzını nakleden ayetlere baktığımızda onun da yumuşak bir üslup kullandığını görmekteyiz. Meryem suresinin 42-45. ayetlerinde Hz. İbrahim (a.s.) **"Babacığım, babacığım..!"** şeklinde hitap ederek nezaket, saygı ve tevazu üslubunu benimsemiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) insanları Allah yoluna davet ederken, son derece nazik ve sevecen bir tavırla hareket etmiştir. Bir kimsede hoşlanmadığı bir şey gördüğünde yüzüne vurmamış, onu insanlar arasında utandırmamıştır. Onun tebliğ metodunu şu hadis özlü bir şekilde anlatmaktadır: *'Allah bütün işlerde yumuşak davrananları sever."* [27]

NOT EDELİM

Konuşmayı daha etkili ve güçlü kılan önemli unsurlar şunlardır:

- İşitilebilirlik
- Akıcılık
- Telaffuz
- Ses tonu ve vurgular
- Kelime hazinesi
- Üslup
- Konuya vakıf olmak
- Zamanlama
- Güncellik

4.3. Dinî İletişimde Beden Dili

İnsanlar arasındaki iletişimde beden dilinin önemli bir yeri vardır. El, kol, baş ve vücudun diğer kısımları ile yapılan, sözlü mesajı destekleyici bedensel mesajlara "beden dili" adı verilir. Beden dili jest ve mimiklerle gerçekleşir. Baş, el-kol, ayak-bacak hareketleri ya da bedenin tümünün kullanımı jestleri oluşturur. Yüz kaslarının herhangi bir anlamı ifade etmek için kullanımı ise mimikleri meydana getirir.

Beden dili sözlü mesajı güçlendirir, anlamı kuvvetlendirir. Gündelik yaşantımızda çoğu kez farkında olmadan beden dilini kullanır, olaylara ve durumlara bedensel tepkiler veririz. Asık surat, çatık kaş, düşük omuz sıkıntılı olduğumuzu belli ederken; gözlerin ışıl ışıl olması, hafif tebessüm ve hareketlilik, mutlu olduğumuzu gösterir.

Dinî iletişimde kullanabileceğimiz bazı jestler şunlardır: Yüce Allah'tan veya gökyüzünden bahsederken sağ elin işaret parmağı uzatılıp kol dikey olarak kaldırılabilir. Dinleyicilere söz yöneltilecekse, sağ elin işaret parmağı uzatılırken, kol da dinleyicilere doğru tutulabilir ve vücut hafifçe öne doğru eğilebilir. Bir şeyin tartılmasını veya karşılaştırmayı anlatmak için terazinin iki kefesinin inip çıkmasından hareketle örnekler verilebilir. Bir şey doğrulanırken veya yemin edilirken sağ el açık olarak göğsün üzerine konulabilir. Büyük bir şey anlatılırken her iki kol yukarıya kaldırılarak birbirinden

26 Tâhâ suresi, 44. ayet.
27 Buhârî, "İsti'zân", 22; Ebû Dâvûd, "Edeb", 11.

uzaklaştırılabilir. Avuç içleri birbirine yaklaştırılarak darlık, uzaklaştırılarak genişlik anlatılabilir.[28]

İletişimde beden dili çok önemlidir.

Yersiz el, kol hareketleri ve gereksiz yüz ifadeleri, ciddiyetten uzak yapmacık tavırlar, konuya olan dikkatin dağılmasına, hatta hatibin komik duruma düşmesine neden olabilir. Sunum sırasında sesi gereğinden fazla yükseltmek vücudu, elleri ve kolları normalin ötesinde hareket ettirmek doğru değildir.

Dinî iletişimde kıyafetin rolü de çok önemlidir. Bir din görevlisi söze başlamadan önce, dış görünüşü, tavır ve davranışlarıyla dinleyenler üzerinde etki bırakır. Hz. Peygamber (s.a.v.), giyim ve kuşamı etkili bir şekilde kullanmış; güzel giyinmesiyle içinde yaşadığı toplumda iyi bir izlenim bırakmıştır. Hatip, toplumun orta düzeyini aşmayacak şekilde güzel giyinmeli, saçı, sakalı düzgün taranmış olmalı, vücut temizliğine dikkat etmelidir.

4.4. Din Hizmetlerinde İletişim Sorunları

İletişim, tek yanlı bir faaliyet değildir. Din hizmetleri yerine getirilirken bazı sorunların çıkması doğaldır. Din görevlileri din hizmetini yaparken iletişim kurmak zorunda oldukları her yaş ve kültür seviyesinden insanla karşılaşabilirler. Cemaatin yapısı, eğitim düzeyi, sosyal statüsü, ekonomik durumu, yaşı gibi faktörler iletişimi büyük ölçüde etkiler. Örneğin cemaatin bir kısmı çocukların gürültülerini bahane ederek onların camiye gelmemelerini, bir kısmı ise mutlaka gelmelerini ister. Bir kısmı namazların uzatıldığından, bir kısmı ise kısa tutulduğundan şikâyet edebilir. Din görevlisinin anlattıklarından bir kısmı memnunken bir kısmı şikâyetçi olabilir.

28 Nüzhet Şenbay, Söz ve Diksiyon Sanatı, s. 13. s. 57-58.

BİLGİ KUTUSU

Kişilerle yüz yüze iletişimimizde beden dilinin çok önemli rolü vardır. Yüz yüze iletişimin yapılandırılmasında ortalama olarak sözcükler %10, ses tonu %30 ve beden dili %60 oranında rol oynar. Bu oranlar kişiler arası ilişkilerin ve iletişim ortamının özelliklerine göre artma ve eksilme gösterse de beden dilinin iletişimdeki rolünü reddedilemez bir biçimde ortaya koymaktadır.

Doğan Cüceloğlu, İnsan ve Davranışı, s. 274.

Cemaat arasında bulunan bazı kişiler hurafeler karışmış, sağlam bilgi temeline dayanmayan bir din anlayışına sahip olabilir. Ayrıca mesajların sadece bir kısmını algılayan, konuşmanın içinden bir veya birkaç cümleyi çekip alarak yanlış anlamaya müsait kişiler de olabilir.

Cemaat arasındaki bazı kişi ya da kesimler din görevlisine karşı önyargılı ve olumsuz tutum içinde olabilir. Bu kişiler, dinî iletişim yoluyla verilen her türlü mesajı yanlış anlamaya, yanlış yorumlamaya hazırdırlar.

Camiler cemaatin din görevlisi ile buluştuğu mekanlardır.

Din görevlisinin, din hizmetleri alanında ortaya çıkabilecek sorunları aşabilmesi için bazı yeterlilikleri kazanmış olması gerekir. Örneğin, cemaatin yapısından haberdar olmak, iletişim tekniklerini bilmek ve becerilerini artırmak üzere çalışmak bu yeterliliklerden bazılarıdır.

Din görevlisi cemaatten gelecek sorulara karşı hazırlıklı ve anlayışlı olmalıdır. Cemaatiyle iyi bir iletişim kurması için bazı cümleleri yerinde ve zamanında kullanması önemlidir. “Sizi ve gayretlerinizi takdir ediyorum.”, “Acaba sizin düşünceniz nedir?”, “Lütfen!”, “Teşekkür ederim.” gibi sözler, cami görevlisiyle cemaat arasında sevgi, saygı ve hoşgörüye dayalı bir iletişimin kurulmasına yardımcı olur.

BİLGİ KUTUSU

Kişiler arasında sorun olacak davranış ve tutumlar:

- Aşırı genelleme
- Ötekileştirme
- Kişiselleştirme (üzerine alma)
- Mutlakçılık (“meli”-”malı” konuşma)
- Zorlayarak değiştirme gayreti
- Taassub

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

İletişimde dili ve beden dilini kullanırken etkili olup olmadığınızı anlamak için kendinizi değerlendiriniz.
Bunun için aşağıdaki yargılardan size uygun olan seçeneklere (X) işareti koyunuz.

Öz değerlendirme	Bunu çok iyi yapabiliyorum	Bunu kısmen yapabiliyorum	Bunu yapamıyorum
Söylediklerimi karşımdakiler kolayca anlayabiliyor.			
Düşüncelerimi açık ve etkili bir biçimde belirtebiliyorum.			
Sözcükleri telaffuz ederken dil yanlışları yapmıyorum.			
Sesimi, duygu ve düşüncelerimi zenginleştirecek bir yönde kullanabiliyorum.			
Akıcı bir biçimde konuşabiliyorum.			
Konuşmalarımda beden dilini etkili bir şekilde kullanabiliyorum.			
Anlattıklarımın önemine, değerine inanıyorum.			
Beni dinleyenlerin ilgisini dağıtacak, ayrıntılardan kaçınabiliyorum.			
Sözü başka alanlara kaydırıp konunun dışına çıkmıyorum.			

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. İrşat, tebliğ ve davetin genel ilkeleri nelerdir? Açıklayınız.
2. Din hizmetlerini zorlaştıran ve engelleyen sorunlar nelerdir? Sıralayınız.
3. Din görevliliğinin gerektirdiği özellikler nelerdir? Yazınız.
4. Din hizmetlerinde kendini ve hedef kitleyi tanıma niçin önemlidir? Belirtiniz.
5. Din hizmetlerinde iletişimin önemi nedir? Açıklayınız.

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

6 Aşağıdakilerden hangisi din görevlilerinin sorumluluklarından birisi <u>değildir</u>?

A) Namaz vakitlerinde camide bulunmak.
B) İnsanların bütün sorunlarına çözüm üretmek.
C) İnsanları irşat etmek.
D) İsteyenlere Kur'an okumayı öğretmek.
E) Söz ve davranışlarıyla insanlara örnek olmak.

7. Aşağıdakilerden hangisi din hizmetlerini zorlaştıran ve engelleyen sebeplerden biridir?

A) Din görevlisinin kendini geliştirmesi
B) Mesleki alanla ilgili eksikliklerini tamamlamak için çok okuması
C) İnsanlarla iyi iletişim kurması
D) Görevini aksatmaması
E) İnsanların her işine karışması

8. Aşağıdakilerden hangisi iletişimin temel unsurlarından <u>değildir</u>?

A) Kaynak
B) Alıcı
C) Mesaj
D) Kanal
E) Zorlama

9. Aşağıdakilerden hangisi din görevlisinin sorumluluklarını yerine getirirken dikkat etmesi gereken özelliklerinden biri değildir?

A) Kendini ve hedef kitleyi iyi tanımalıdır.
B) Temsil gücüne sahip olmalıdır.
C) Meslektaşlarıyla işbirliğine önem vermelidir.
D) Muhataplarına yaklaşmada resmi davranmalıdır.
E) İletişim becerilerine sahip olmalıdır.

C. Aşağıdaki cümlelerden doğru olanı "D", yanlış olanı "Y" ile işaretleyiniz.		
Doğru mu? (D) Yanlış mı? (Y)		Duygu ve düşüncelerin anlaşılmasında cümleler değil, beden dili esastır.
		İrşat, hakkı ve hakikati anlatmak, İslam esaslarını öğretmektir.
		Din hizmeti, dinî konularda kişilerin ve toplumun ihtiyacı olan ve onlara yararlı olacak işlerin yapılmasıdır.
		Din hizmetlerini zorlaştıran ve engelleyen sorunların hepsi cemaatten kaynaklanır.
		Din görevlisinin iyi hizmet verebilmesi, hizmet verilecek birey ve toplumu yani hedef kitleyi iyi tanımasına bağlıdır.

Ç. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen ifadelerden uygun olanları ile doldurunuz.		
Boşlukları dolduralım	İmam müezzin hatip imamlık din görevlisi Diyanet İşleri Başkanlığı iletişim tebliğ	Din hizmetleri ile ilgili görevleri yerine getirenlere .... denir.
		Cemaatle kılınan namazlarda kendisine uyulan kişiye ...., yapılan bu göreve ...., ezan okuyana ...., topluluk karşısında etkili ve güzel konuşana ise .... denir.
		Ülkemizde din hizmetlerini .... yürütmektedir.
		Bilgi, düşünce, duygu, tutum ve davranış biçimlerinin, bir insandan diğerine aktarılması sürecine .... denir.

